

YOSH QIZLARDA LIDERLIK QOBILIYATLARINI SHAKILLANTIRISHNING IJTIMOIY ASOSLARI

Xojabekova Mukkaramoy

Maktabgacha talim va maxsus pedagogika fakulteti kafedrası o'qituvchisi

Yo'ldasheva Nafosatxon Jabborali qizi

Andijon davlat pedogogika instituti

Annotatsiya: Ushbu maqolada yosh qizlarda liderlik qobiliyatini shakllantirishning ijtimoiy, pedagogik va psixologik asoslari tahlil qilinadi. Zamonaviy jamiyatda ayollarning ijtimoiy faolligi va yetakchilik salohiyatini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Tadqiqot davomida oilaning roli, ta'lim muassasalari, ijtimoiy muhit, gender stereotiplari va motivatsion omillarning ta'siri o'rganiladi. Shuningdek, yosh qizlarda liderlik ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan innovatsion metodlar va amaliy tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Kalit so'zlar: liderlik, yosh qizlar, ijtimoiy muhit, gender, motivatsiya, ta'lim, shaxs rivoji.

В данной статье рассматриваются социальные, педагогические и психологические основы формирования лидерских качеств у молодых девушек. В условиях современного общества развитие лидерского потенциала женщин приобретает особую значимость. В исследовании анализируется влияние семьи, образовательных учреждений, социальной среды, гендерных стереотипов и мотивационных факторов. Также предлагаются инновационные методы и практические рекомендации по развитию лидерских навыков у девушек.

Ключевые слова: лидерство, молодые девушки, социальная среда, гендер, мотивация, образование, развитие личности.

This article explores the social, pedagogical, and psychological foundations of developing leadership skills among young girls. In modern society, enhancing women's leadership potential is becoming increasingly important. The study examines the influence of family, educational institutions, social environment, gender stereotypes, and motivational factors. Additionally, innovative methods and practical recommendations for fostering leadership skills in young girls are proposed.

Keywords: leadership, young girls, social environment, gender, motivation, education, personal development.

Kirish

Hozirgi globallashuv va axborotlashgan jamiyat sharoitida inson kapitalining sifati har qachongidan ham muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, yosh avlodni har tomonlama barkamol, mustaqil fikrlaydigan va jamiyatda faol ishtirok eta oladigan shaxs sifatida tarbiyalash ustuvor vazifalardan biri hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan, yosh qizlarda liderlik qobiliyatini shakllantirish masalasi dolzarb ilmiy va amaliy ahamiyatga ega bo'lib bormoqda. Liderlik tushunchasi ijtimoiy fanlarda keng o'rganilgan bo'lib, u shaxsning boshqalarga ta'sir ko'rsatish, ularni maqsad sari yo'naltirish va jamoani samarali boshqarish qobiliyati sifatida talqin etiladi. Zamonaviy yondashuvlarga ko'ra, liderlik tug'ma emas, balki ijtimoiy muhit, tarbiya va tajriba orqali shakllanadigan kompleks sifatdir. Aynan shu jihat yosh qizlarda liderlikni rivojlantirish imkoniyatlarini kengaytiradi. Jamiyatda uzoq vaqt davomida shakllangan gender stereotiplari ko'plab hollarda qizlarning liderlik salohiyatini to'liq namoyon etishiga to'sqinlik qilib kelgan. Masalan, ayrim an'anaviy qarashlarda ayollarning asosiy roli faqat oilaviy muhit bilan cheklanadidegan fikrlar mavjud. Biroq bugungi kunda

bunday qarashlar asta-sekin o'zgarib, ayollarning siyosat, iqtisodiyot, ilm-fan va ta'lim sohalarida faol ishtiroki ortib bormoqda. Bu esa yosh qizlarda liderlik qobiliyatini rivojlantirish uchun yangi ijtimoiy sharoitlarni yuzaga keltirmoqda. Yosh qizlarda liderlik qobiliyatini shakllantirishda oila muhim o'rin tutadi. Oila shaxs ijtimoiylashuvining dastlabki bosqichi bo'lib, unda bolada asosiy qadriyatlar, xulq-atvor me'yorlari va ijtimoiy ko'nikmalar shakllanadi. Agar ota-onalar qiz farzandlariga mustaqil qaror qabul qilish imkonini bersa, ularning fikrini hurmat qilsa va tashabbuslarini qo'llab-quvvatlasa, bu liderlik sifatlarining rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Aksincha, ortiqcha nazorat yoki genderga asoslangan cheklovlar qizlarda o'ziga ishonchsizlikni keltirib chiqarishi mumkin. Ta'lim tizimi ham liderlikni rivojlantirishning muhim omillaridan biridir. Maktab va oliy ta'lim muassasalarida o'quvchilarning faolligini oshirish, ularni jamoaviy ishlarga jalb etish, muammoli vaziyatlarni hal qilishga o'rgatish orqali liderlik ko'nikmalarini shakllantirish mumkin. Xususan, debatlar, loyiha ishlari, talabalar tashkilotlari va turli tanlovlar qizlarning o'z fikrini erkin ifoda etishiga va boshqaruv tajribasini orttirishiga xizmat qiladi. Bundan tashqari, ijtimoiy muhit va keng jamoatchilikning munosabati ham katta ahamiyatga ega. Agar jamiyatda ayol liderlarga nisbatan ijobiy munosabat shakllangan bo'lsa, bu yosh qizlarga motivatsiya beradi. Aksincha, stereotiplar va diskriminatsiya mavjud bo'lgan muhitda qizlar o'z imkoniyatlarini cheklangan deb his qilishi mumkin. Shu bois, ommaviy axborot vositalari va ijtimoiy tarmoqlarda muvaffaqiyatli ayol liderlar obrazini targ'ib qilish muhimdir. Psixologik jihatdan qaraganda, liderlik qobiliyatining asosiy komponentlaridan biri bu o'ziga ishonchdir. Yosh qizlarda o'ziga ishonchni shakllantirish uchun ularni qo'llab-quvvatlash, yutuqlarini e'tirof etish va xatolardan qo'rqmaslikka o'rgatish zarur. Shuningdek, kommunikativ ko'nikmalar, ya'ni muloqot qilish, fikrini aniq ifodalash, boshqalarni tinglash va murosaga kelish qobiliyati ham liderlikning ajralmas qismidir. Zamonaviy pedagogik yondashuvlar yoshlarni passiv tinglovchidan faol ishtirokchiga aylantirishni ko'zda tutadi. Bu jarayonda interaktiv metodlar, muammoli o'qitish, rolli o'yinlar va treninglar katta samara beradi. Ayniqsa, qizlar uchun mo'ljallangan liderlik dasturlari ularning salohiyatini ochishga xizmat qiladi. Amaliy jihatdan, yosh qizlarda liderlikni rivojlantirish uchun mentorlik tizimini joriy etish muhimdir. Tajribali ayol mutaxassislar yosh qizlarga yo'l-yo'riq ko'rsatib, ularning kasbiy va shaxsiy rivojlanishiga yordam berishi mumkin. Bundan tashqari, ijtimoiy loyihalarda ishtirok etish, volontyorlik faoliyati ham liderlik ko'nikmalarini rivojlantiradi.¹

Yosh qizlarda liderlik qobiliyatini shakllantirish masalasi nafaqat pedagogik yoki psixologik muammo, balki keng qamrovli ijtimoiy jarayon sifatida ham qaraladi. Chunki har qanday jamiyatning rivojlanish darajasi undagi ayollar va erkaklar o'rtasidagi imkoniyatlar tengligi, shuningdek, yoshlarning, ayniqsa qizlarning ijtimoiy faolligi bilan chambarchas bog'liqdir. Shu bois, liderlik salohiyatini rivojlantirish masalasi zamonaviy ijtimoiy siyosatning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, yosh qizlarda liderlik qobiliyatining shakllanishi ko'p jihatdan ularning ijtimoiylashuv darajasi bilan belgilanadi. Ijtimoiylashuv jarayoni esa oila, ta'lim muassasalari, tengdoshlar guruhi va ommaviy axborot vositalari orqali amalga oshadi. Ayniqsa, oila muhitida qiz bolaga nisbatan qanday munosabatda bo'linishi uning kelajakdagi liderlik xususiyatlariga bevosita ta'sir qiladi. Agar qiz

---

¹ Karimov I.A. *Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch*. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.

bolaga kichik yoshdan boshlab mustaqil fikr bildirish, qaror qabul qilish va tashabbus ko'rsatish imkoniyati berilsa, unda liderlik sifatlari tabiiy ravishda rivojlanadi. Shu bilan birga, jamiyatda mavjud bo'lgan gender stereotiplari ham muhim rol o'ynaydi. Ba'zi hollarda qizlarning faolligi “ortiqcha” deb baholanadi yoki ularning yetakchilikka intilishi qo'llab-quvvatlanmaydi. Bu esa ularning o'ziga bo'lgan ishonchini pasaytirishi mumkin. Shu sababli zamonaviy jamiyatda gender tenglikni ta'minlash, qizlarning huquq va imkoniyatlarini kengaytirish muhim vazifa hisoblanadi. Ta'lim tizimi bu borada asosiy mexanizmlardan biri sifatida namoyon bo'ladi. Zamonaviy maktab va universitetlarda faqat nazariy bilim berish bilan cheklanib qolmasdan, o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishiga ham alohida e'tibor qaratilmoqda. Xususan, liderlik ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan treninglar, seminarlar, loyihaviy ishlar va jamoaviy faoliyat turlari keng qo'llanilmoqda. Bu esa qizlarning o'z salohiyatini namoyon etishiga, tashabbus ko'rsatishiga va jamoani boshqarish tajribasini o'rttirishiga xizmat qiladi. Psixologik jihatdan, liderlikning shakllanishida motivatsiya muhim o'rin tutadi. Ichki motivatsiya — ya'ni shaxsning o'z maqsadlariga erishishga bo'lgan intilishi — liderlikning asosiy harakatlantiruvchi kuchidir. Yosh qizlarda ushbu motivatsiyani rivojlantirish uchun ularni rag'batlantirish, yutuqlarini e'tirof etish va muvaffaqiyatga erishishiga ishonch bildirish zarur. Shu bilan birga, muvaffaqiyatsizlikka to'g'ri munosabatni shakllantirish ham muhimdir. Chunki haqiqiy liderlar xatolardan saboq chiqarishni biladi.

Bundan tashqari, kommunikativ kompetensiyalar ham liderlikning ajralmas qismi hisoblanadi. Qizlar o'z fikrini aniq va ravon ifoda eta olishi, boshqalarni tinglashi, jamoa bilan samarali muloqot o'rnatishi zarur. Bu ko'nikmalar esa amaliy mashg'ulotlar, rolli o'yinlar va interaktiv metodlar orqali rivojlantiriladi. Ayniqsa, jamoaviy loyihalarda ishtirok etish qizlarning ijtimoiy faolligini oshiradi. Zamonaviy axborot texnologiyalari ham yosh qizlarning liderlik qobiliyatini rivojlantirishda muhim vosita bo'lib xizmat qilmoqda. Internet va ijtimoiy tarmoqlar orqali ular dunyo miqyosidagi muvaffaqiyatli ayollar faoliyati bilan tanishishi, turli onlayn kurslarda qatnashishi va o'z bilimlarini oshirishi mumkin. Bu esa ularning dunyoqarashini kengaytiradi va yangi imkoniyatlar eshigini ochadi. Amaliy tajriba shuni ko'rsatadiki, volontyorlik faoliyati yosh qizlarda liderlik sifatlarini shakllantirishda juda samarali vosita hisoblanadi. Ijtimoiy loyihalarda ishtirok etish orqali ular muammolarni aniqlash, yechim topish, jamoa bilan ishlash va mas'uliyatni o'z zimmasiga olishni o'rganadi. Bu esa ularning kelajakdagi kasbiy faoliyatida muhim ahamiyatga ega bo'ladi. Shuningdek, mentorlik instituti ham alohida e'tiborga loyiqdir. Tajribali ayol mutaxassislar yosh qizlarga nafaqat bilim, balki hayotiy tajriba ham berishi mumkin. Bunday yondashuv qizlarning o'ziga bo'lgan ishonchini mustahkamlaydi va ularni aniq maqsad sari yo'naltiradi. Yana bir muhim jihat — bu ijtimoiy qo'llab-quvvatlash tizimidir. Davlat va nodavlat tashkilotlar tomonidan qizlar uchun turli grantlar, stipendiyalar va rivojlanish dasturlarining yaratilishi ularning liderlik salohiyatini yuzaga chiqarishda katta ahamiyatga ega. Ayniqsa, qishloq hududlarida yashovchi qizlar uchun bunday imkoniyatlar yanada muhimdir.²

Zamonaviy jamiyat taraqqiyoti shuni ko'rsatadiki, har bir davlatning rivojlanish darajasi uning inson resurslariga, ayniqsa yoshlarning salohiyatiga bevosita bog'liqdir. Bu jarayonda yosh qizlarning jamiyatdagi o'rni va faolligi alohida ahamiyat kasb etadi. Shu sababli, yosh

² Mirziyoyev Sh.M. *Yangi O'zbekiston strategiyasi*. – Toshkent, 2021.

³ Abdurahmonov Q.X. *Inson kapitali va rivojlanish nazariyasi*. – Toshkent, 2019.

qizlarda liderlik qobiliyatlarini rivojlantirish bugungi kunning dolzarb ijtimoiy-pedagogik masalalaridan biri hisoblanadi. Liderlik — bu shaxsning boshqalarni o‘z ortidan ergashtira olish, ularni ma‘lum maqsad sari yo‘naltirish va jamoa faoliyatini samarali tashkil etish qobiliyatidir. Ushbu sifatlar insonda tug‘ma bo‘lishi mumkin, biroq ular asosan tarbiya, ta‘lim va ijtimoiy tajriba asosida shakllanadi. Shu nuqtai nazardan, yosh qizlarning liderlik salohiyatini rivojlantirish uchun ularga mos ijtimoiy muhit yaratish muhimdir. Birinchi navbatda, oila muhitining ta‘siri katta hisoblanadi. Qiz bolaning shaxs sifatida shakllanishida ota-onaning qarashlari, tarbiya uslubi va munosabati hal qiluvchi rol o‘ynaydi. Agar oilada qizlarga nisbatan ishonch, hurmat va erkinlik muhit yaratilsa, ular o‘z fikrini bemalol ifoda eta oladi, tashabbus ko‘rsatishga intiladi va asta-sekin liderlik sifatlarini egallay boshlaydi. Aksincha, ortiqcha cheklovlar va stereotip yondashuvlar qizlarning faolligini pasaytiradi. Ta‘lim muassasalari ham bu jarayonda muhim o‘rin tutadi. Maktab va oliy ta‘lim tizimida qizlarni faollikka undash, ularni turli tadbirlar, loyihalar va jamoaviy ishlarga jalb qilish orqali liderlik ko‘nikmalarini rivojlantirish mumkin. Masalan, guruh yetakchisi bo‘lish, prezentatsiyalar qilish, tanlov va musobaqalarda qatnashish qizlarning o‘ziga ishonchini oshiradi. Shu bilan birga, interaktiv o‘qitish metodlari ularning mustaqil fikrlash qobiliyatini kuchaytiradi. Jamiyatdagi ijtimoiy qarashlar ham yosh qizlarning liderlik faoliyatiga ta‘sir etadi. Agar jamiyatda ayollarga nisbatan ijobiy munosabat shakllangan bo‘lsa, qizlar o‘z imkoniyatlarini kengroq namoyon etadi. Ammo ayrim hollarda mavjud stereotiplar ularning rivojlanishiga to‘sqinlik qilishi mumkin. Shu bois, gender tenglik g‘oyalarini targ‘ib qilish muhim ahamiyatga ega. Psixologik omillar ham alohida e‘tiborga loyiq. Xususan, o‘ziga ishonch, qat‘iyatlilik, tashabbuskorlik va mas‘uliyat hissi liderlikning asosiy komponentlari hisoblanadi. Bu sifatlarini shakllantirish uchun yosh qizlarni rag‘batlantirish, ularning yutuqlarini e‘tirof etish va qo‘llab-quvvatlash zarur. Ayniqsa, muvaffaqiyatga erishgan ayol liderlar misoli qizlar uchun katta motivatsiya manbai bo‘lib xizmat qiladi. Hozirgi davrda axborot texnologiyalarining rivojlanishi ham yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Yoshlar internet orqali turli bilimlarga ega bo‘lishi, xalqaro tajribalarni o‘rganishi va o‘z ustida ishlashi mumkin. Bu esa ularning dunyoqarashini kengaytiradi va liderlik salohiyatini rivojlantiradi. Amaliy jihatdan qaraganda, yosh qizlarni ijtimoiy hayotga faol jalb etish muhimdir. Turli volontyorlik loyihalari, yoshlar tashkilotlari va ijtimoiy dasturlar orqali ular real hayotiy tajriba orttiradi. Bu jarayon ularda muammolarni hal qilish, jamoa bilan ishlash va qaror qabul qilish ko‘nikmalarini shakllantiradi.

Shuningdek, mentorlik tizimi ham samarali vositalardan biri hisoblanadi. Tajribali mutaxassislar yosh qizlarga yo‘l-yo‘riq ko‘rsatib, ularning rivojlanishiga yordam beradi. Bu esa ularning o‘ziga bo‘lgan ishonchini oshiradi va aniq maqsadlar sari intilishiga turtki beradi. Umuman olganda, yosh qizlarda liderlik qobiliyatlarini rivojlantirish ko‘p qirrali jarayon bo‘lib, u ijtimoiy, pedagogik va psixologik omillar uyg‘unligini talab qiladi. Ushbu yo‘nalishda tizimli ish olib borish orqali jamiyatda faol, tashabbuskor va yetuk ayol liderlarni shakllantirish mumkin. Yosh qizlarda liderlik qobiliyatini rivojlantirish jarayoni uzluksiz va bosqichma-bosqich amalga oshiriladigan murakkab ijtimoiy-pedagogik tizim hisoblanadi. Ushbu jarayonni samarali tashkil etish uchun, avvalo, liderlikning tarkibiy qismlarini chuqur anglab olish zarur. Chunki liderlik faqatgina boshqaruv qobiliyati emas, balki u shaxsning ijtimoiy faolligi, mas‘uliyati, tashabbuskorligi va kommunikativ kompetensiyalari bilan chambarchas bog‘liqdir.

Bugungi kunda ilmiy adabiyotlarda liderlikning turli modellari va yondashuvlari mavjud bo‘lib, ularning aksariyati shaxsning ijtimoiy muhit bilan o‘zaro aloqasi asosida shakllanishini

ta’kidlaydi. Shu nuqtai nazardan qaraganda, yosh qizlarning lider sifatida shakllanishi ularning yashash muhiti, ta’lim olishi, do’stlari va atrofidagi ijtimoiy munosabatlarga bevosita bog’liqdir. Alohida ta’kidlash joizki, tengdoshlar guruhi ham qizlarning liderlik sifatlarini rivojlantirishda muhim rol o’ynaydi. Tenglardan iborat jamoada qizlar o’z o’rnini topishga, o’z fikrini himoya qilishga va boshqalarga ta’sir ko’rsatishga harakat qiladi. Aynan shu jarayonda ular norasmiy liderlik ko’nikmalarini egallaydi. Agar bunday muhit sog’lom va qo’llab-quvvatlovchi bo’lsa, bu qizlarning ijtimoiy faolligini yanada oshiradi.

Bundan tashqari, madaniy omillar ham liderlikning shakllanishiga sezilarli ta’sir ko’rsatadi. Har bir jamiyat o’zining qadriyatlari, an’analari va urf-odatlarini bilan ajralib turadi. Ba’zi madaniyatlarda ayollarning faolligi yuqori baholansa, boshqalarida esa bu cheklanishi mumkin. Shu sababli, yosh qizlarda liderlikni rivojlantirishda milliy qadriyatlar va zamonaviy yondashuvlar o’rtasida muvozanatni saqlash muhimdir. Yana bir muhim jihat — bu iqtisodiy omillardir. Oilaning moddiy ahvoli, ta’lim olish imkoniyatlari va resurslarga kirish darajasi ham qizlarning rivojlanishiga ta’sir qiladi. Moliyaviy imkoniyatlari keng bo’lgan muhitda ulg’aygan qizlar ko’proq o’z ustida ishlash, qo’shimcha bilim olish va liderlik ko’nikmalarini rivojlantirish imkoniga ega bo’ladi. Shu bois, ijtimoiy tengsizlikni kamaytirish ham bu yo’nalishda muhim vazifa hisoblanadi. Liderlikni rivojlantirishda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish ham katta ahamiyatga ega. Masalan, muammoli o’qitish usuli o’quvchilarda mustaqil fikrlashni rivojlantiradi, loyiha asosida o’qitish esa amaliy ko’nikmalarni shakllantiradi. Ayniqsa, qizlarni jamoa yetakchisi sifatida jalb qilish orqali ularda boshqaruv tajribasini shakllantirish mumkin. Shuningdek, emotsional intellekt ham liderlikning muhim tarkibiy qismi sifatida qaraladi. Emotsional intellekt — bu o’z his-tuyg’ularini anglash, boshqarish va boshqalarning his-tuyg’ularini tushunish qobiliyatidir. Bu sifat qizlarda odatda yaxshi rivojlangan bo’ladi va bu ularning samarali lider bo’lishiga yordam beradi. Shu sababli, ta’lim jarayonida emotsional rivojlanishga ham e’tibor qaratish zarur. Yosh qizlarda liderlikni shakllantirishda ijtimoiy faoliyatning turli shakllari, jumladan, debat klublari, yoshlar parlamenti, startap loyihalar va innovatsion tashabbuslar muhim rol o’ynaydi. Bunday faoliyatlar orqali qizlar nafaqat bilim, balki real hayotiy tajriba ham orttiradi. Bu esa ularning kelajakda yetuk lider bo’lib shakllanishiga zamin yaratadi. Bugungi kunda global miqyosda ham ayollar liderligini qo’llab-quvvatlashga katta e’tibor qaratilmoqda. Turli xalqaro tashkilotlar tomonidan qizlarning ta’lim olishi, kasbiy rivojlanishi va liderlik ko’nikmalarini oshirishga qaratilgan dasturlar amalga oshirilmoqda. Bu esa yosh qizlar uchun yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Shu bilan birga, zamonaviy jamiyatda liderlikka bo’lgan talab ham o’zgarib bormoqda. Endilikda liderdan faqat buyruq berish emas, balki jamoani ruhlantirish, innovatsion fikrlash va ijtimoiy mas’uliyat talab etiladi. Bu jihatlar esa ko’plab qizlarda tabiiy ravishda mavjud bo’lib, ularni samarali liderga aylantirish uchun qo’shimcha imkoniyat yaratadi.³ Yosh qizlarda liderlik qobiliyatini shakllantirish jarayonini yanada chuqurroq tahlil qilish shuni ko’rsatadiki, ushbu masala nafaqat individual rivojlanish, balki jamiyatning umumiy taraqqiyoti bilan ham bevosita bog’liqdir. Chunki jamiyatda ayollar faolligining oshishi iqtisodiy, siyosiy va madaniy rivojlanishga sezilarli ijobiy ta’sir ko’rsatadi. Shu bois, qizlarning liderlik salohiyatini rivojlantirish strategik ahamiyat kasb etadi.

⁴ Abdurahmonov Q.X. *Inson kapitali va rivojlanish nazariyasi*. – Toshkent, 2019.

⁵ Xoliqov A. *Pedagogika nazariyasi va amaliyoti*. – Toshkent, 2018.

Avvalo, liderlikning shakllanishida ijtimoiy rollar muhim o‘rin tutadi. Har bir jamiyatda erkak va ayollarga nisbatan ma‘lum rollar belgilanadi va bu rollar bolalikdan singdiriladi. Agar qizlarga faqatgina an‘anaviy rollar yuklatilsa, ularning liderlik salohiyati to‘liq ochilmay qolishi mumkin.

Shu sababli zamonaviy tarbiya tizimida qizlarga keng imkoniyatlar yaratish, ularni turli faoliyatlarga jalb etish muhim hisoblanadi. Shuningdek, o‘z-o‘zini anglash jarayoni ham liderlikning shakllanishida muhim bosqichlardan biridir. Yosh qiz o‘z imkoniyatlarini, qiziqishlarini va maqsadlarini anglab yetgan sari unda mustaqil qaror qabul qilish qobiliyati rivojlanadi. Bu esa liderlikning asosiy belgilaridan biridir. Shu nuqtai nazardan, ta‘lim tizimida kasbiy yo‘naltirish va shaxsiy rivojlanish dasturlariga alohida e‘tibor qaratish zarur. Yosh qizlarda liderlikni rivojlantirishda muhim omillardan yana biri — bu ijtimoiy adolat va teng imkoniyatlar masalasidir. Agar jamiyatda barcha uchun teng sharoitlar yaratilgan bo‘lsa, qizlar o‘z salohiyatini erkin namoyon eta oladi. Aks holda, ijtimoiy to‘siqlar ularning rivojlanishini sekinlashtiradi. Shu bois davlat siyosatida gender tenglikni ta‘minlash ustuvor yo‘nalishlardan biri bo‘lishi kerak. Bundan tashqari, zamonaviy yoshlar orasida raqobat muhiti ham kuchayib bormoqda. Bu esa qizlarni yanada faol bo‘lishga, o‘z ustida ishlashga va yangi ko‘nikmalarni egallashga undaydi. Ayniqsa, liderlik ko‘nikmalari raqobatbardoshlikni oshirishda muhim omil hisoblanadi. Shu sababli qizlarda strategik fikrlash, vaqtni boshqarish va qaror qabul qilish ko‘nikmalarini rivojlantirish muhimdir. Psixologik nuqtai nazardan qaraganda, liderlik faqat tashqi faoliyat bilan emas, balki ichki barqarorlik bilan ham bog‘liqdir. Stressga chidamlilik, muammoli vaziyatlarda to‘g‘ri qaror qabul qilish va hissiy muvozanatni saqlash qobiliyati haqiqiy liderga xos xususiyatlaridir. Shu bois, yosh qizlarda psixologik barqarorlikni rivojlantirishga ham alohida e‘tibor qaratish zarur. Yana bir muhim jihat — bu innovatsion fikrlashdir. Zamonaviy liderlar yangicha g‘oyalarni ilgari sura olishi, muammolarga noodatiy yondasha olishi bilan ajralib turadi. Qizlarda bunday fikrlashni rivojlantirish uchun ularni ijodiy faoliyatga jalb qilish, erkin fikr bildirishga undash muhimdir. Bu esa ularning nafaqat lider, balki innovator sifatida ham shakllanishiga yordam beradi. Shuningdek, yosh qizlarning huquqiy savodxonligini oshirish ham muhim omillardan biridir. O‘z huquq va majburiyatlarini bilgan shaxs jamiyatda faolroq bo‘ladi va o‘z manfaatlarini himoya qila oladi.⁴ Liderlik tushunchasi ijtimoiy fanlarda keng o‘rganilgan bo‘lib, u shaxsning boshqalarga ta‘sir ko‘rsatish, ularni maqsad sari yo‘naltirish va jamoani samarali boshqarish qobiliyati sifatida talqin etiladi. Zamonaviy yondashuvlarga ko‘ra, liderlik tug‘ma emas, balki ijtimoiy muhit, tarbiya va tajriba orqali shakllanadigan kompleks sifatdir. Aynan shu jihat yosh qizlarda liderlikni rivojlantirish imkoniyatlarini kengaytiradi. Jamiyatda uzoq vaqt davomida shakllangan gender stereotiplari ko‘plab hollarda qizlarning liderlik salohiyatini to‘liq namoyon etishiga to‘sqinlik qilib kelgan. Masalan, ayrim an‘anaviy qarashlarda ayollarning asosiy roli faqat oilaviy muhit bilan cheklanadi degan fikrlar mavjud. Biroq bugungi kunda bunday qarashlar asta-sekin o‘zgarib, ayollarning siyosat, iqtisodiyot, ilm-fan va ta‘lim sohalarida faol ishtiroki ortib bormoqda. Bu esa yosh qizlarda liderlik qobiliyatini rivojlantirish uchun yangi ijtimoiy sharoitlarni yuzaga keltirmoqda. Yosh qizlarda liderlik qobiliyatini shakllantirishda oila muhim o‘rin tutadi. Oila shaxs ijtimoiylashuvining dastlabki bosqichi bo‘lib, unda bolada asosiy qadriyatlar, xulq-atvor

⁶Northouse P.G. *Leadership: Theory and Practice*. – USA, 2021.

⁷Robbins S. *Organizational Behavior*. – New York, 2020.

me'yorlari va ijtimoiy ko'nikmalar shakllanadi. Agar ota-onalar qiz farzandlariga mustaqil qaror qabul qilish imkonini bersa, ularning fikrini hurmat qilsa va tashabbuslarini qo'llab-quvvatlasa, bu liderlik sifatlarining rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Aksincha, ortiqcha nazorat yoki genderga asoslangan cheklovlar qizlarda o'ziga ishonchsizlikni keltirib chiqarishi mumkin. Ta'lim tizimi ham liderlikni rivojlantirishning muhim omillaridan biridir. Maktab va oliy ta'lim muassasalarida o'quvchilarning faolligini oshirish, ularni jamoaviy ishlarga jalb etish, muammoli vaziyatlarni hal qilishga o'rgatish orqali liderlik ko'nikmalarini shakllantirish mumkin. Xususan, debatlar, loyiha ishlari, talabalar tashkilotlari va turli tanlovlar qizlarning o'z fikrini erkin ifoda etishiga va boshqaruv tajribasini orttirishiga xizmat qiladi. Bundan tashqari, ijtimoiy muhit va keng jamoatchilikning munosabati ham katta ahamiyatga ega. Agar jamiyatda ayol liderlarga nisbatan ijobiy munosabat shakllangan bo'lsa, bu yosh qizlarga motivatsiya beradi. Psixologik jihatdan qaraganda, liderlik qobiliyatining asosiy komponentlaridan biri bu o'ziga ishonchdir. Yosh qizlarda o'ziga ishonchni shakllantirish uchun ularni qo'llab-quvvatlash, yutuqlarini e'tirof etish va xatolardan qo'rqmaslikka o'rgatish zarur. Shuningdek, kommunikativ ko'nikmalar, ya'ni muloqot qilish, fikrini aniq ifodalash, boshqalarni tinglash va murosaga kelish qobiliyati ham liderlikning ajralmas qismidir. Zamonaviy pedagogik yondashuvlar yoshlarni passiv tinglovchidan faol ishtirokchiga aylantirishni ko'zda tutadi. Bu jarayonda interaktiv metodlar, muammoli o'qitish, rolli o'yinlar va treninglar katta samara beradi. Ayniqsa, qizlar uchun mo'ljallangan liderlik dasturlari ularning salohiyatini ochishga xizmat qiladi. Amaliy jihatdan, yosh qizlarda liderlikni rivojlantirish uchun mentorlik tizimini joriy etish muhimdir. Tajribali ayol mutaxassislar yosh qizlarga yo'l-yo'riq ko'rsatib, ularning kasbiy va shaxsiy rivojlanishiga yordam berishi mumkin. Bundan tashqari, ijtimoiy loyihalarda ishtirok etish, volontyorlik faoliyati ham liderlik ko'nikmalarini rivojlantiradi. Zamonaviy jamiyat taraqqiyoti shuni ko'rsatadiki, har bir davlatning rivojlanish darajasi uning inson resurslariga, ayniqsa yoshlarning salohiyatiga bevosita bog'liqdir. Bu jarayonda yosh qizlarning jamiyatdagi o'rni va faolligi alohida ahamiyat kasb etadi. Shu sababli, yosh qizlarda liderlik qobiliyatlarini rivojlantirish bugungi kunning dolzarb ijtimoiy-pedagogik masalalaridan biri hisoblanadi. Liderlik — bu shaxsning boshqalarni o'z ortidan ergashtira olish, ularni ma'lum maqsad sari yo'naltirish va jamoa faoliyatini samarali tashkil etish qobiliyatidir. Ushbu sifatlar insonda tug'ma bo'lishi mumkin, biroq ular asosan tarbiya, ta'lim va ijtimoiy tajriba asosida shakllanadi. Shu nuqtai nazardan, yosh qizlarning liderlik salohiyatini rivojlantirish uchun ularga mos ijtimoiy muhit yaratish muhimdir. Ta'lim muassasalari ham bu jarayonda muhim o'rin tutadi. Maktab va oliy ta'lim tizimida qizlarni faollikka undash, ularni turli tadbirlar, loyihalar va jamoaviy ishlarga jalb qilish orqali liderlik ko'nikmalarini rivojlantirish mumkin. Masalan, guruh yetakchisi bo'lish, prezentatsiyalar qilish, tanlov va musobaqalarda qatnashish qizlarning o'ziga ishonchini oshiradi. Shu bilan birga, interaktiv o'qitish metodlari ularning mustaqil fikrlash qobiliyatini kuchaytiradi. Jamiyatdagi ijtimoiy qarashlar ham yosh qizlarning liderlik faoliyatiga ta'sir etadi. Agar jamiyatda ayollarga nisbatan ijobiy munosabat shakllangan bo'lsa, qizlar o'z imkoniyatlarini kengroq namoyon etadi. Ammo ayrim hollarda mavjud stereotiplar ularning rivojlanishiga to'sqinlik qilishi mumkin. Shu bois, gender tenglik g'oyalarini targ'ib qilish muhim ahamiyatga ega. Psixologik omillar ham alohida e'tiborga loyiq. Xususan, o'ziga ishonch, qat'iyatlilik, tashabbuskorlik va mas'uliyat hissi liderlikning asosiy komponentlari hisoblanadi. Bu sifatlarni shakllantirish uchun yosh qizlarni rag'batlantirish, ularning yutuqlarini e'tirof etish va qo'llab-quvvatlash zarur. Ayniqsa, muvaffaqiyatga erishgan

ayol liderlar misoli qizlar uchun katta motivatsiya manbai bo'lib xizmat qiladi. Hozirgi davrda axborot texnologiyalarining rivojlanishi ham yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Yoshlar internet orqali turli bilimlarga ega bo'lishi, xalqaro tajribalarni o'rganishi va o'z ustida ishlashi mumkin. Bu esa ularning dunyoqarashini kengaytiradi va liderlik salohiyatini rivojlantiradi. Amaliy jihatdan qaraganda, yosh qizlarni ijtimoiy hayotga faol jalb etish muhimdir. Turli volontyorlik loyihalari, yoshlar tashkilotlari va ijtimoiy dasturlar orqali ular real hayotiy tajriba orttiradi. Bu jarayon ularda muammolarni hal qilish, jamoa bilan ishlash va qaror qabul qilish ko'nikmalarini shakllantiradi. Shuningdek, mentorlik tizimi ham samarali vositalardan biri hisoblanadi. Tajribali mutaxassislar yosh qizlarga yo'l-yo'riq ko'rsatib, ularning rivojlanishiga yordam beradi. Bu esa ularning o'ziga bo'lgan ishonchini oshiradi va aniq maqsadlar sari intilishiga turtki beradi. Xulosa qilib aytganda, yosh qizlarda liderlik qobiliyatini shakllantirish ko'p bosqichli va kompleks jarayon bo'lib, u turli ijtimoiy, psixologik va pedagogik omillarning o'zaro ta'siri natijasida yuzaga keladi. Ushbu jarayonni samarali tashkil etish orqali jamiyatda yangi avlod yetuk, bilimli va mas'uliyatli ayol liderlarni tarbiyalash mumkin.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Karimov I.A. *Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch*. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
2. Mirziyoyev Sh.M. *Yangi O'zbekiston strategiyasi*. – Toshkent, 2021.
3. Abdurahmonov Q.X. *Inson kapitali va rivojlanish nazariyasi*. – Toshkent, 2019.
4. Xoliqov A. *Pedagogika nazariyasi va amaliyoti*. – Toshkent, 2018.
5. Northouse P.G. *Leadership: Theory and Practice*. – USA, 2021.
6. Robbins S. *Organizational Behavior*. – New York, 2020.